

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FRA HOLBÆK AMT

HISTORISKE ÅRBØGER

63. BIND

UDGIVET AF

HISTORISK SAMFUND FOR HOLBÆK AMT

XVIII BIND 2. ÅRGANG

1969

SJÆLLANDS TIDENDES BOGTRYKKERI

1970

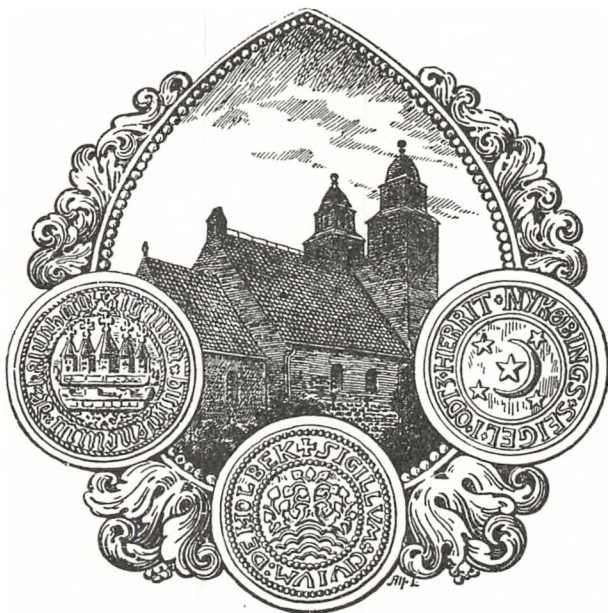
FRA HOLBÆK AMT

HISTORISKE ÅRBØGER

63. BIND

UDGIVET AF

HISTORISK SAMFUND FOR HOLBÆK AMT

XVIII BIND 2. ÅRGANG

1969

SJÆLLANDS TIDENDES BOGTRYKKERI

1970

INDHOLD

<i>Et kakelfund fra Thorupgården</i> ved Jørgen Ahlefeldt Laurvig	side 5
<i>En erindringsbog fra Føllenslev-Sørslev</i> ved sognepræst Th. Nielsen	side 14
<i>Vedtægter for Historisk Samfund for Holbæk Amt</i>	side 43
<i>Regnskab og beretning 1968</i>	side 46

ET KAKELFUND FRA THORUPGÅRDEN

Ved Jørgen Ahlefeldt Laurvig

Hvis man i dag nævner navnet Thorupgården, er det vel de færreste i Holbæk amt, som sætter navnet i forbindelse med en renæssance herregård, dog har der ikke langt fra Holbæk ligget en ikke ubetydelig gård, som i dag er totalt forsvundet, idet daværende forpagter Larsen på Eriksholm i december 1932 lod de sidste rester af gårdens fundamenter fjerne og fundamentsgrøfterne tømme for sten.

Holbæk museums daværende leder, lærer Albert Thomsen, havde imidlertid fået nys om sagen, og da Holbæk Amtstidende den 29. december 1932 bragte en notits om det fundne, var det naturligt, at Nationalmuseet sendte en ekspert til stedet, for at han kunne gøre sine iagttagelser. Det blev museumsinspektør Huggo Mathiesen, som kom ud på denne opgave. Hans rapport støtter sig til det skrevne fra Holbæk Amtstidende.

Der var ikke meget andet at se end de tomme fundamentsgrøfter, som var 2-3 meter brede, men alligevel kunne der dannes et vist billede af, hvordan husene havde set ud, som havde ligget på dette sted. Det drejede sig om to bygninger, ca. 30 m lange og 10 m brede, som indbyrdes lå parallelt med en afstand af 25 meter. Husene lå lidt skævt placeret i forhold til den vej, som i dag går fra krydset, hvor Ågerup kommunekontor ligger, til Maglegård. I nærheden af den lange bygning på bakketoppen, som kaldes Thoruphuset. Bygningerne lå syd for den nuværende vej, således at den nordlige længes nordøstlige hjørne kun lå ca. 8 meter fra vej-

kanten, og det nordvestlige hjørne ca. 20 meter fra samme vejkant. Midt på sydfacaden af det nordlige hus, viste fundamentsrester, at der havde været tilbygget en 5 m bred og en 3 m dyb tilbygning, som antageligt har tjent som trappetårn. Af de fundne brændte stens størrelse må det skønnes, at det må have drejet sig om en renæssancebygning, og for at støtte læsernes fanasi må bygningerne have lignet anlægget på Jomfruens Egede, med de to parallelt liggende huse. Den sydligste bygning har haft en mindre tilbygning, ifølge Huggo Mathiesen antageligt en bageovn. Synes man i dag, at det var et mærkeligt arrangement med eventuelt køkken i den ene fløj, og beboelse og deraf spisning i den anden fløj, behøver vi ikke at gå længere bort end til det nu nedrevne Rye-gård, hvor man havde to parallelt liggende bindingsværkshuse, med køkken i den ene fløj og spisestue i den anden. At dømme efter de mange vingetegle, som der stadig findes rester af i jorden, må bygningerne have haft tegltag.

Huggo Mathiesen fandt endvidere 2 typer uglaserede gulvfliser, 25x25 cm og 12x12 cm og blev af arbejderne fortalt, at der havde været en del skår af indvendigt glaserede 3-benede lerpotter med sidestillet hank, de såkaldte stjertpotter.

Alt dette fik mig til at se særligt godt efter, da vi i vinteren 1966-67 drænedde marken, hvor de omtalte huse havde ligget, i håbet om at finde mere i de snit som dræningsgrøfterne frembragte, og det lykkedes at finde stumper af glaserede gulvfliser, nogle gule, andre grønne, samt de samme typer som ovenfor nævnte og en uglaseret diagonalt delt.

Sommeren 1966 var stud. mag. J. O. Lefevre under arbejde i Nationalmuseets arkiv stødt på nogle breve fra november 1669, hvor der omtales »op til to hundrede tilhugne kampesteen som ere indsatte imellem urtehaven og gårdspladsen på Thorupgården«. I et andet beordrer kongen den 19. november rigens marsk »sna-rest at se til at de hugne sten som ligger ved Thorup skal blive transporteret til Holbæk af bønderne, og leveret til toldereren der, til udskibning«. Den 30. november hedder det i et brev til rigens marsk. »Da majestæten af hans erklæring erfarer, at de hugne sten ved Thorup, ej før sneen kommer kan føres til Holbæk, må

Fig. 1. Hjørne af fodstykke til kakelovn. Bemærk hestehovederne, som er nævnt i artiklen.

der ventes på sneføre, så bønderne på slæder kunne fremage dem.« Den 13. december er Frederik den Tredies interesse for stenene usvækket, og han får H. O. Wintherfeldt til at sende et par rustvognsheste til Holbæk for at hjælpe med transporten af stenene. Jørgen Bielke skal lade en del af Tudse herreds bønder hjælpe med at inddrage disse sten, de skal bistås af magistratens og komitetets bønder fra København. Lyder Lachmann Tolder i Holbæk skal betale Iver murermester for at opgrave de store hugne kampesten, og indkøbe en stenvogn til stenenes transport. Matz stenhugger i København får brev om, at han tillige med en anden stenhugger skal rejse til Thorup for at bese og taxere stenene, og Iver murermester får at vide, at han skal være med, når stenene skal læsses af og udskibes fra Holbæk.

Selvom København havde lidt betydeligt under den svenske belejring 1659, og selvom bygningsmaterialer hele landet over har været oppe i høje priser, så er det alligevel en meget stor interesse, at majestæten lægger for dagen for disse sten 10 år efter krigsbegivenhederne, de må derfor have været af betydelig størrelse og værdi, og det ville for os i dag være meget spændende, om vi

have kunnet se en sådan sten, for at få et indtryk af stenene og deres mulige funktion. Det var derfor en overraskelse, at der pludseligt under dræningsarbejdet dukkede en stor tilhuggen kampesten op, som målte 110 cmx73 cm, og det er vel tænkeligt, at vi her står overfor en af de sten, som ikke kom afsted i vinteren 1669, antageligt fordi den indgik i en endnu stående bygning. Stenen fortæller lidt om Thorupgården, idet det på Sjælland er usædvanligt at finde så prægtige kvadre som den omtalte. De munkestensbyggede renæssancehuse må have stået på en sokkel af sådanne tilhugne sten.

Efter hvad der er tilbage af de nu forsvundne huse, er man fristet til at tro, at vi her står overfor nogle af de renæssancehuse, som ikke har en nedgravet kælder, men som hviler på sin store kampestenssokkel, som igen lå i sin fundamentsgrøft.

Det var fristende at gå i dræningsgrøfterne for at se, om der skulle ligge noget i kulturlagene, og det traf sig så heldigt, at der lå en række sten på tværs af en af renderne, fundamentet til et skillerum i den sydlige bygning. Ved disse sten lå der en del skår af kakelovnskakler, så mange at man kunne danne sig et billede af, hvorledes ovnen har set ud. Tillige lå der rester af en karakteristisk udseende tegl, som i heldigt tilfælde en gang vil hjælpe til at efterspore det værksted, kaklerne kom fra. På et stykke af disse tegl var der spor i af, at en pensel var strøget fri for farve, og der var de samme farvenuancer som genfandtes på kaklerne. Dette synes at pege imod, at det var et teglværk, som havde fremstillet disse.

Renæssancens ovne var opbygget efter samme system som en bilæggerovn, og kaklerne, som ovnen var muret op af, var presset i træforme, udført af samtidens bedste billedskærere. Alt medvirkede til, at ovnene var prydenstande som møblerede værelserne lige så overdådigt som et udskåret skab. Kaklernes motiver varierede meget, og var også påvirkede af mode. Således var det almindeligt i den katolske tid at have religiøse motiver på kaklerne, men da reformationen kom med sit ændrede synspunkt og med billedstormene, fik helgene deres afsked og blev erstattet af evangelister, som også ses Fig. III. Det var imidlertid ikke kun religiøse motiver

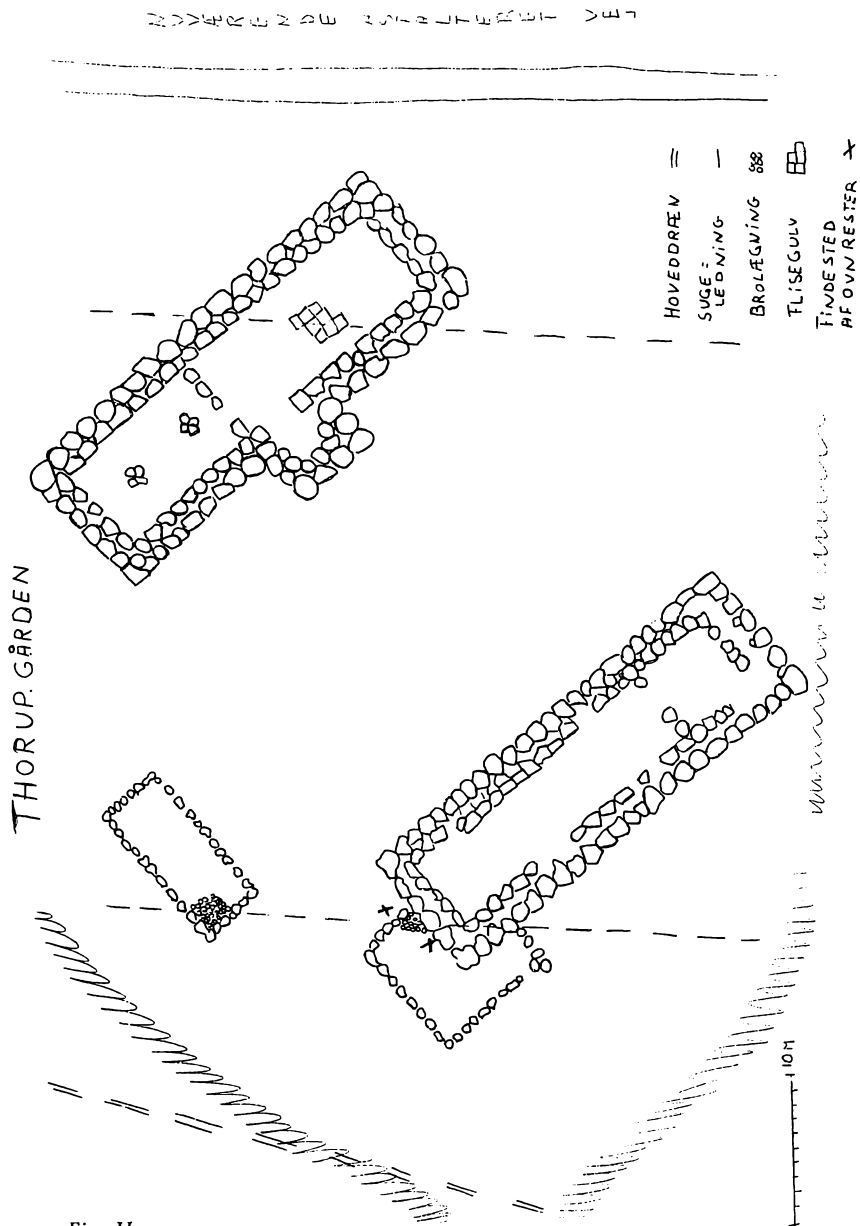

Fig. II.

som var på mode, man kunne også dengang glæde sig over noget smukt, og et af datidens stateligste par var Sigismund af Vasa, som var konge i Polen, og hans hustru Katharina af Jagelonica. Også disse to er blandt kakelmotiverne. Desuden var der en del af de såkaldte rudekakler, Fig. III, som havde et rudeornament i midten og hjørnerne udfyldt af et delfinlignende dyr, som ender i et typisk renæssanceslyng. Forneden har ovnen været afsluttet af en fodliste, som på hver kachel havde to imod hinanden seende havheste, med en vase imellem sig, Fig. I. Dette er stort set, hvad kaklerne fortalte i første omgang. Imidlertid fandtes små stykker af kakeltype, som kvalitetsmæssigt var ringere end de andre, en kachel med små fladt skårne fantasibloomster, og denne type så ud til at kunne være lokalt arbejde. Foråret efter dette fund kom jeg tilfældigvis ved Regstruplund til at se, at der mellem vejen og åen på en mark så ud til at ligge en del bygningsrester, og da jeg gik derhen for at se, hvad der lå, var der tilfældigvis nogle stykker af den samme kakeltype, som lå på jorden.

Fra arkiver ved man, at teglværket på Thygestrup, det nuværende Kongsdal, havde rettigheder til at brænde billeder, d. v. s. kakler, og kun en udgravning på det sted vil kunne fortælle, om det skulle dreje sig om kakelfund fra dette værksted. Endnu en lille ting, der i så fald vil hjælpe os på sporet, er at den form, som rudekaklerne er fremstillet i, havde en fejl i kanten af den ene rude, og som uvægerligt vil afsløre, om kaklen kommer derfra.

Som nævnt var kaklerne i dette fund glasserede, senere da jernet fremkom og jernovnene vandt frem, undlod man at glassere kaklerne, men smurte dem efter endt opstilling over med »isenfarve« eller grafitpasta, for at få dem til at ligne de dyrere og eftertragtede jernovne mere. Da man så begyndte på at lave ovenkaklerne fire gange så store som de ovenfor beskrevne, blev de meget skøre, og dette var medvirkende til at de pottemagerfremstillede ovne forsvandt ud af billedet.

Hvem har da bygget denne herregård, som er opstået af den største gård i Thorup by, som også er forsvundet. Slægten Pax må vel være de mest sandsynlige.

7. juni 1562 får kansleren Johan Friis, som ejede nabogården

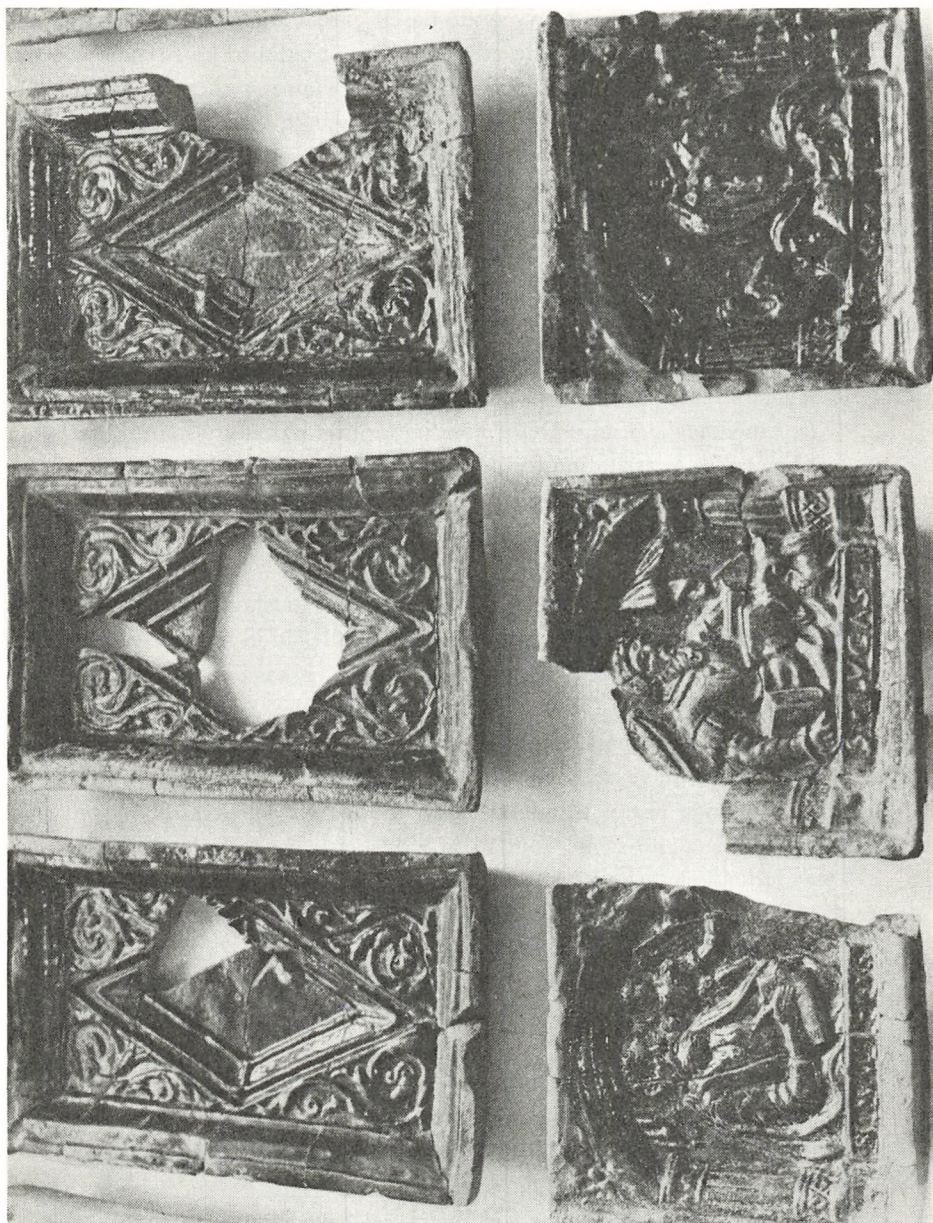

Fig. III. Typer på de fundne kakler. Nederst evangelist billeder.

Vinderup og Vinderup by, skøde på en gård i Ågerup sogn kaldet Thorupgården. Friis havde allerede den 27. oktober fået skøde på Thorup by, og man må deraf slutte, at Thorupgården må have været en selvstændig ejendom på det tidspunkt. Året 1583 erhverves Thorupgården af lensmanden på Holbæk Slot, Christoffer Festenberg Pax som oprindeligt var kommet her til landet som hingsterider, d. v. s. staldmester, hos Frederik den Anden. Året efter køber Pax 3 ejendomme i Thorup by, og det er vel til det tidspunkt, at man må henlægge gårdens opførelse. Et lavtliggende parti, som antageligt har været en fladvandet voldgrav, har adskilt borggården fra ladegårdsanlægget, som efter fund af fundamentsrester at dømme må have været et grundmuret trefløjet anlæg med teglstenstag. Dette anselige anlæg har utvivlsomt været til ærgrelse og irritation for den gamle væbnerslægt. Vasspyd, ejerne af Vinderupgården og Vinderup by som lå i Eriksholm No. ni mark, liggende på venstre side af vejen, når man kører ned mod skoven.

Uvenskabet mellem de to familier gav sig udslag i, at det ikke var muligt at blive enige om, hvem der skulle sidde finest i Ågerup kirke, og da slægten Vasspyd tillige satte en særlig høj stoleryg på deres kirkestol, for at forhindre familien Pax i at få del i vel-signelsen fra alteret, endte sagen på allerhøjeste sted, idet man klagede til selveste kong Christian den Fjerde. Majestæten gav de stridende parter tilladelse til at nedrive en del af kirkens kor, og udvide dette så de kom til at sidde ens. De manglende kalkmalerier i dette fag i koret og den ændrede tagkonstruktion fortæller endnu om denne fejde. Helt godt mellem de to familier blev det ikke, før Erik Vasspyd, bygherren til Eriksholm, som nedbrød Vinderupgården og byen, giftede sig med Karen Pax. Da dette par døde barnløst, arvede Karen Pax' brodersøn Christoffer de to godser.

Hvorledes de to ejendomme kom gennem de trange år under svenskerkrigene, er vanskeligt at bedømme, men de er nok tænkeligt, at Thorupgården har lidt mest, da den var lensmanden på Holbæk Slots bopæl og fædrene gård.

1683 mageskiftede søhelten Niels Juel Sæbygård ved Sæby med

Eriksholm og Thorupgården, og Holger Pax døde der som slægtens sidste mand og blev begravet i Sct. Nicolai kirke i Holbæk sammen med den øvrige familie. Thorupgården må på det tidspunkt have set ret ringe ud, siden Niels Juel i 1689 kunne få tilladelse til at nedbryde gården helt og lægge landsbyen Thorup og Thorupgården ind under Eriksholm hovedgårdstaxt. Det er derfor i dag meget vanskeligt at gætte, om de omtalte hugne sten har været tænkt anvendt til en forbindelsesfløj mellem de to parallelle hovedhuse, eller om bygningerne blev så ødelagte af svenskerne, at det har været nødvendigt at nedbryde den ene og lave havehegn af grundstenene.

Kildemateriale

Danske Herregårde 1944 Bd. 1. side 490.

Trap. 1954 Bd. 7. side 402.

Kai Uldall: I fynske minder 1968 side 213.

„Kulturen“s årbog 1936.

Side 193 billede 34.

Side 194 billede 35, 36.

Side 206 billede 60.

EN ERINDRINGSBOG FRA FØLLENSLEV-SÆRSLEV

Murermester Peder Gretham Dandanell 1819—1912

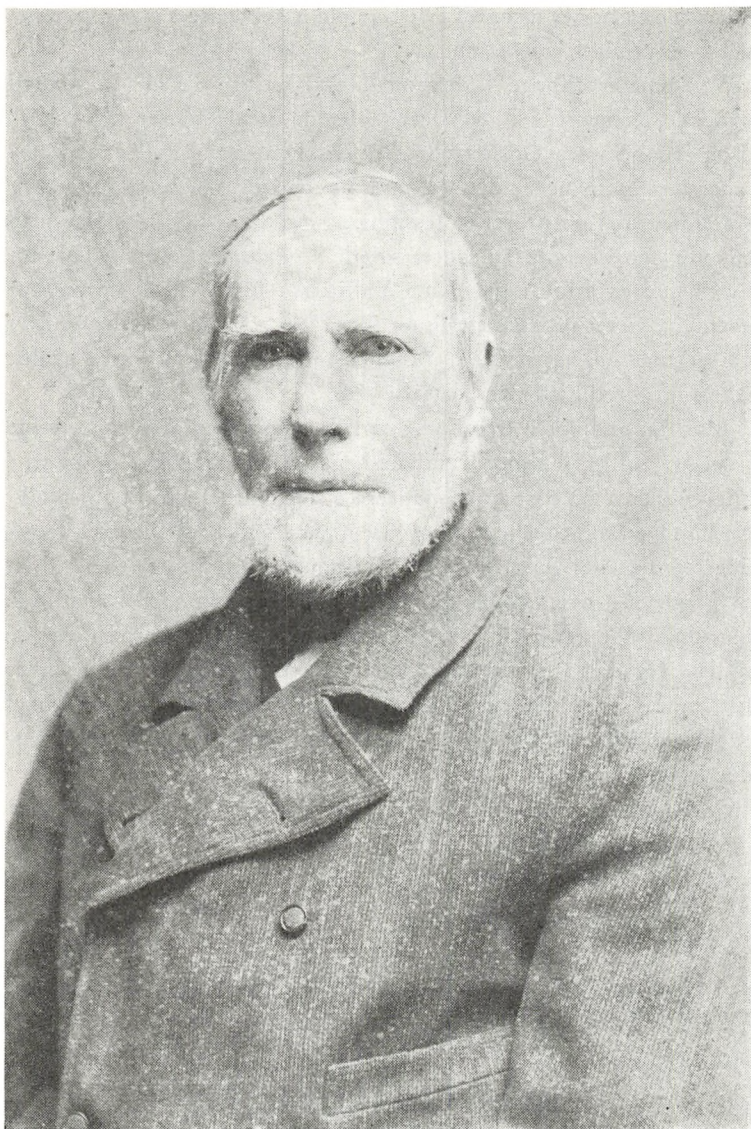
Ved *sognepræst Th. Nielsen*

INDLEDNING

Peder*) Gretham Dandanell blev født den 29. september 1819 i Særslev Sogn. Fødestedet lå på en parcel i et vænge i Særslev by, noget sydøst for hvor den gamle vindmølle nu ligger. Da han var 4 år gammel, flyttede forældrene ud til det sted, der blev hans hjem indtil han døde 92 år gammel den 8. februar 1912. Det er den ejendom, som ligger bag højdedraget Firhøj lidt syd for vejen mellem Føllenslev og Særslev, tæt ved sogneskillet mod Føllenslev, men inde i Særslev sogn og med den nye »Firhøjskolen« som nærmeste nabo mod øst.

Da han som gammel udtjent murermester fik tid dertil, udvidede han nogle dagbogsoptegnelser, så det blev til en erindringsbog på henvend 90 håndskrevne sider: »*Forældres og egne erindringer af P. G. Dandanell*«. Bogen ejes nu af sønnesønnen, fhv. murermester Svend Dandanell, Faurbo, som velvilligst overlod mig den med afskrivning og udgivelse for øje af uddrag, der må skønnes at kunne have interesse for en videre læserkreds her på egnen.

I de uddrag, som gengives på de følgende sider, kan man ledsage P. G. Dandanell gennem barndom og ungdom og ind i en tidlig, men langtrækkende manddom som murermester. Det kan nok være umagen værd ved læsningen at følges med ham. For det er en rejse både gennem menneskeskæbner og gennem et stykke

Peder Gretham Dandanell.

lokal geografi, der af og til i den gamle håndværkers skildring træder lyslevende frem for en.

Vi kommer tilbage i den patriarkalske tid, P. G. Dandanell byggede æresport ved Sørslev skole, da landsfaderen *Chr. VIII* drog igennem fra Odsherred mod Lerchenborg i 1844. Selv blev murermesteren med tiden en myndig patriarkskikkelse inden for sin store familie. Murerprofessionen fører ham i forbindelse med enkelte mere kendte personer; således forstander *Ernst Trier*, for hvem han byggede højskolen i Vallekilde 1866. De to herrer har åbenbart været ca. lige stejle og iltre. I hvert fald slår der gnister ud i erindringsbogen fra et sammenstød i anledning af, at skolen ikke blev færdig til den fastsatte tid.

Man får indblik i, hvordan den tids mennesker ofte måtte slide i det fra tidlig til silde. Dandanell måtte ikke sjældent på benene allerede kl. 2 om natten og spadserer et par mil til sin arbejdsplads. En håndværker kom jo rundt i hjemmene og så folk i deres hverdagstøj. Det var langt fra idyl alt sammen. Og dog var der tid til at glæde sig over skaberværkets storhed og skønhed i naturen, når dugdråberne lyste i solopgangen »på spædspirernes øverste spids«. Og der var råd til både selvironi såvel som humor over for andre ind i mellem det strenge og slidsomme. — En enkel og klar kristen gudstro går igennem erindringerne som en brændende undertone.

Sætningsbygning og retskrivning har måtte omformes noget, men den originale dialekttone er så vidt muligt bibeholdt. Inddelingen i afsnit og overskrifterne er udgiverens.

Føllenslev i november 1969

Th. Nielsen

*) I kirkebogen står der »Peder«, selv skriver Dandanell i erindringsbogen sig »Peter«.

BEDSTEFORÆLDRE

Farfaderen

Efter moders meddelelser rejste min farfader, blikkenslager-svend *Henrik Dandanell*, 22 gammel fra Stockholm for at blive

fri for at være svensk soldat i København (ca. 1770); men lod sig der stille som dansk soldat. Da han havde aftjent sin værnepligt rejste han til Kalundborg og nedsatte sig der som blikkenslager i byen og giftede sig. Han blev i dette sit ægteskab fader til *Marie*, som blev gift med bødker Thrane, der senere blev gæstgiver på Postgården i Kalundborg — og til min fader *Peter Dandanell*.

Morfaderen

Moders fader var en indfødt jyde. Han kom som soldat til København for at aftjene sin værnepligt. Da han var færdig med militærtjenesten, fik han plads hos et herskab som kusk på Sjælland. Han kom så senere til Kalundborg og giftede sig der og blev ejer af en stugmølle på Møllebakken samt en gård med hestemølle i Skibrogade, hvor min moder blev født den 6. februar 1788 og fik navnet *Ane Cathrine*.

Moders livserindringer er jo fortalt i sammenhold med faders indtil hans død i 1842.

AF FADERENS LIVSHISTORIE

Fra hattemager i Kalundborg til murermester i Sørslev

Min fader *Peter Dandanell* blev født den 28. oktober 1782 og blev konfirmeret 1796 og kom i hattemagerlære i Kalundborg i 7 år, fordi han skulle have både klæder og føde i lærepladsen, på grund af fattigdom i hjemmet. Da han havde udlært, måtte han til Nyborg og aflægge svendep prøve, der var ikke hattemagerlav i Kalundborg dengang. Så arbejdede fader som svend i byen til 1807, da tog han borgerskab som hattemager i byen og giftede sig med *Ane Cathrine Sørensen* den 28. februar 1808. De boede i Kalundborg og drev profession og rejste begge til markederne i provinsbyerne og solgte hatte.

En aften fader var kommet hjem fra marked, trak han hesten op på Møllebakken, hvor han havde noget græsbed. Det var en sommernat. Som han har slået hesten fast og vil gå hjem, ser han i en lille afstand foran sig en dame ligge på knæ med foldede

hænder og ansigtet vendt mod himlen. Det var månelyst og klart vejr. Fader blev underligt rørt i sindet og nærmede sig stedet for at blive overbevist om, hvad det egentlig var. Jo nærmere han kom, des mere livagtig viste det sig. Han kunne tydeligt se, at det bevægede sig, men overbevist måtte han være, inden han kom derfra. Tilsidst rejste hårene sig på hans hoved. Da han kom det så nær, at han kunne røre ved det, var det ikke andet end en stabel træklodser, som var stablede oven på hverandre med forskellige lyse og mørke ender. Fader prøvede at gå lidt fra igen for at se, om det samme spejlbillede ville fremkomme, men det viste sig ikke tydeligt mere. Fader var en troende mand og ikke natterød, derfor ville han også være overbevist om, hvad det kunne være, inden han gik hjem.

Mine forældre drev deres forretning i Kalundborg til 1816. De var fire af byens håndværkere, der et par år før havde lejet hver nogle tdr. land af ladegårdsjorden til en så høj udgift, at det umuligt kunne svares. Og konditionerne var således, at de ikke kunne blive af med jordarealet, så længe de boede i byen. Da de så hver for sig havde set, hvor dårlig en forretning der var ved at beholde jorden, rejste de alle fire fra byen. En rejste til Århus, to andre rejste til Sydsjælland, og *fader rejste til Særslev*. — De rejste alle for at blive jordloden kvit. Ingen af dem forstod at dyrke jord, men de have udelukkende lejet jordloden for at de selv kunne holde en hest til at rejse til markederne med deres håndværksprodukter.

Fader fik altså en parcel af gården »Olesminde« i Særslev by. Men det gik dårligt med forretningen i Særslev. Kreditorerne gjorde opbud, og i april 1817 holdt de aktion på alt boet og inventaret. Da auktionen var forbi, var der ikke en stol eller et bord i huset. Moder græd af bedrøvelse, fader var mere rolig. Han trøstede moder og sagde, at vor himmelske fader nok hjalp dem — »jeg skal nok lave bord og bænke til os«. Fader lavede fire pæle og slog ned igennem lergulvet i stuen og lagde en dør derpå til bord og et gammelt bræt på telefonpæle til bæk. Og faders svoger Thrane i Kalundborg købte på auktionen seng og nogle sengeklæder og overlod mine forældre til videre.

Mine forældre havde dengang 5 børn. — *Margrethe døde* den 21. juni 1819 ved at børn legede i en port, hvor en slæde stod lige op til en væg på kant, og nogle børn krøb op på slæden, så den væltede og faldt om og slog Margrethe i hovedet, så hun straks efter døde.

Det blev bestandig dårligere med hattemagerprofessionen. For en stor del skyldtes det, at der dengang begyndte at bruges kasketter, og endelig lod handelsfolk hatte indskrive fra udenlandske fabrikker. Fader opgav så helt hattemagerprofessionen og tog fat på murskeen. Det var omkring 1820 at fader tog til Kalundborg og arbejdede hos en muremester og fik tre mark om dagen på egen kost. Men så fik han kundskab og begreb om mureriet. Der var heller ikke dengang noget murerarbejde på landet, så fader rejste i flere år om sommeren til Kalundborg for at få arbejde. Familien var nu igen blevet forøget, jeg blev født 1819.

Det nye hjem på Firhøj fra 1823

Fader solgte så jorden 1823 så nær som 4 tdr. land, der hvor vi nu bor, og byggede huset, dels af den gamle gårds materiale og dels af nyt materiale. Vi flyttede ind i huset, så snart det kunne lade sig gøre at stuehuset var nogenlunde. Det sidste (?) gamle skulle være til udhus, det var altsammen med klinede vægge og stråtag. Det gik så uden store begivenheder til året efter, 1824 to dage før jul, fik vi en orkan — (Om orkanen fortælles udførligere i afsnittet »Egne optegnelser og erindringer«).

Fader arbejdede med iver og flid tidlig og sildig, om vinteren lavede han bohøve til huset og til mine søstre. Det kneb mest med at få penge til at købe materialer for. I disse åringer var det endnu fattigt for mine forældre. — 1828 var vi 9 levende søskende, det var jo mange til så lille en indtægt, skønt de tre ældste søstre var ude at tjene. Men så kom 1829, da fik fader rentekamrets arbejde, som dengang bestod af Algstrup, hvor der var gods-kontor, samt Egemark, Føllenslev, Sørslev og Bregninge kirker — så gik det godt fremad.

Moder var bestandig svagelig, og 1830 blev hun så nervesvag, at hun ikke selv kunne klæde sig på eller trække en synål igennem

et stykke tøj. Fader søgte råd hos læger, men intet hjælp. Denne svækkelse vedblev i otte år, til moder var fyldt 50 år. Da begyndte helbredet så småt at komme igen, så hun var temmelig rask i de sidste af hendes leveår hos os. Moder blev 81 år gammel.

Fra året 1830 gik alt sin jævne gang med faders arbejde. Dog må jeg bemærke, at vi alle her i hjemmet 1830 blev hjemsøgt af tyfus, men dog ingen dødsfald. Da vi havde overvundet denne sygdom, gik det til den 12. maj 1832; da døde min søster *Nicoline Marie* 7½ år gammel. Hun var lige begyndt at gå i skole.

En stor sorg

Min søtter *Christiane* døde 3. august 1835. Fader begyndte ved den tid på Særsløv ny skolestue, og dér arbejdede snedker J. Nielsen i krohusene. Han kom hjem hos fader og lavede ligkisten til *Christiane*, og det traf sig at han kom til at mangle noget værktøj, som min broder *Christian* skulle hente i snedkerens hjem. Han løb glad og fornøjet hjemmefra (som han altid var) og var oppe hos snedkerens kone og fik værktøjet. Det var ved middagstid. Men han kom ikke mere hjem igen. Da det var hen på eftermiddagen, blev der sendt bud op til snedkerens kone for at høre, om han ikke havde været der. Jo, sagde konen, han bad om at få værktøjet, fordi han skulle skynde sig hjem til os, der stod og ventede på det. Han løb på de bare ben.

Ængstelsen blev stor hos os. Vi var alle ude at søge efter han, og mest den vej — eller rettere sagt ud over marken — hvor vi forment han havde passeret. Dagen efter skulle *Christiane* begravnes. Det første hun var blevet jordet, gik alle de mennesker, der havde været til stede, ud at søge både i sædemarker og vandsteder, men fandt ham ikke endnu den dag. Mine forældre kunne af sorg hverken sove eller spise. Fader begyndte så tidligt om morgenen at søge efter ham i den mose, som ligger nordøst for Ole Larsens gård og på hans lod, og fandt først hans kasket. Efter længere søgen med brandhage, fandt fader også liget af *Christian*. Gamle Niels Pedersen, som dengang beboede gården, kørte så for fader og førte liget hjem til os. Det øjeblik står endnu så klart i min sjæls inderste, da vognen kom hjem til os. Moder og

vi alle børn græd. Fader var i alle sådanne tilfælde mere kraftig og styrket af Den hellige Ånd, gik frem og tilbage på gulvet med tillidsfulde og trøstende ord om, at dette også var Guds vilje, der var sket, og at det skulle være således. Christian blev begravet et par dage efter. Han var altså død den 5. august 1835.

De sidste arbejdsår

I sommeren 1839 arbejdede fader og jeg en del af sommeren på Brorupgården hos hr. *Vorsø*, som havde købt gården det forår. Han havde i en del år været forpagter på Algstrup og var om foråret flyttet til Brorupgården. Fader vedblev at have rentekammerets arbejde til 1841; da blev godserne solgt. Egemarken med Føllenslev og Sørslev kirker fik *Grüner*, Algstrup med Bregninge kirke, Gammelrand og Reistrup Skov fik *Hansen*. Der var desforuden bøndergårde til hver af gårdene. Fader havde alligevel noget murerarbejde hos begge de to nye godsejere.

Fader begyndte at skrænte om foråret 1842, vis på at det ville blive døden. Min broder Henrik fra Kjørby kom hjem for at se til fader ved midsommertid. Da han sagde farvel til fader, sagde denne til ham: Det bliver nok sidste gang, Henrik, at vi ses her i livet. Fader døde den 29. september 1842, min fødselsdag.

EGNE OPTEGNELSER OG ERINDRINGER

Det første hjem i vænget bag Sørslev mølle

Jeg blev født den 29. september 1819 og fik i dåben navnet *Peter Gretham Dandanell*. Gretham var efter den søster Margrethe, som slæden den 21. juni 1819 slog ihjel. Stedet, hvor jeg blev født i Sørslev, var en gammel halvgård, som lå i vænget bag hvor nu skrædder *Kahl* bor — det blev nedrevet 1823, da fader flyttede stedet ud, hvor vi nu bor. Jeg erindrer kun lidt fra den tid. Dog husker jeg en morgen i slutningen af den tid vi var i den gamle gård, at det havde regnet meget stærkt om natten, så vandet stod så højt inde i stuen, hvor vi havde natteleje, at træskoene sejlede hen ad lergulvet, da vi vågnede. Og den dag, vi skulle ud

at blive boende i det ny halvfærdige stuehus, lå jeg bag i en vogn imellem nogle mursten, som skulle være til skorstenspipen. Det var sommeren 1823.

I det nye hjem på Firhøj 1823. Julestormen 1824

Så erindrer jeg ikke noget før næste år, to-tre dage før jul 1824. Da fik vi en orkan. Fader var endnu ikke kommet hjem fra arbejdet i Kalundborg. Moder turde ikke være ene med os børn i så strengt et vejr. Min søster *Sørine* måtte hente et ældre mandfolk inde fra Sørslev by, som blev kaldt Jørgensen. På rejsen til byen tabte *Sørine* sin ene træsko i vandløbet, så hun løb, eller rettere stred, mod det strenge vejr på en hosesok og en træsko. Jørgensen fulgte straks med hende hjem til os, og vi sad alle i én stue i den største angst. Ud på natten blæste udhuset om, så nær som de to fag i nord hvor kreaturerne stod — dem skånede vor Gud og Himmelske Fader, så kreaturerne ikke led skade. Da uvejret ud på natten sagtnedes lidt, gav fader sig på vandring fra Kalundborg og kom hjem ud på natten. I Kalundborg blæste tagstenene ned af husene, som om det var det stærkeste haglvejr; så ingen kunne gå på gaderne, så længe orkanen rigtig rasede. Da så fader kom hjem, lå udhuset sønderknust på jorden. Fader takkede vor Gud og Himmelske Fader for, at hverken mennesker eller dyr var kommen til skade. Jeg fattede ikke dengang, hvorfor mine forældre var bedrøvede. Jeg var fornøjet over, at huset lå i en flad skrå retning op efter de to øverste fag, hvor kreaturerne stod uskadte med alt taget på, så jeg kunne løbe op og ned af det faldne tagværk.

En vanskelig begyndelse

Fader fik så udhuset med besværlighed rejst igen på benene. Han udførte selv al slags arbejde. — Nu var jeg så vidt i alder, at jeg skulle til at lære at læse, hvilket for mig var meget besværligt. Jeg var fra begyndelsen meget tungnemmet — jeg kunne ikke huske, at to »a« sagde »aa«. Når så moder havde stimmedes med mig en tid, tabte hun tålmodigheden med min undervisning, fordi jeg ikke kunne fatte noget af det. Så tog fader fat, når han

var ved hjemmet. Det var en stor skræk for mig, thi fader var streng. Og da nu hverken formaninger eller revselse kunne hjælpe, så fandt fader på, at jeg skulle jages bort fra hjemmet. Den første gang, jeg blev forvist fra hjemmet, var jeg i fem-seks års alderen. Jeg gik da i en ubevidst tankeløshed i retning efter Rumperup uden at tænke på noget mål. Men jeg blev jo snart hentet tilbage for igen at skulle læse. — Der gik igen nogle dage, og det var det samme. Nu skulle jeg for alvor væk. Men da havde jeg udset mig et skjulested, nemlig ved den nordre gavl af udhuset. Her var der lagt to tykke stykker brande på tværs, og på langs over disse var opstabet lange stykker træ og grene, så der var en åbning under det nede ved jorden. Der krøb jeg ind for at skjule mig. Lidt efter kom både mine forældre og søskende for at lede efter mig. Nogle råbte og andre græd — og jeg tav stille og mente at være godt gemt. Der blev søgt og ledt alle vegne, men tilsidst fandt de mig og fik slæbt mig ud. Siden blev jeg ikke jaget bort. — Det gik så lidt fremad med at fatte begyndelseskundskaberne. Jeg var dengang lille efter alderen og noget langsom i fatteevne.

Hyrdedreng uden skolegang

Da jeg var syv år, kom jeg i skole hos gamle skolemester *Lindenblad*. Han fik et par år efter hjælpelærer *Reinsholm*; og 1830 den 6. januar begyndte *N. P. Leth* som hjælpelærer — da var jeg så 10 år. Den sommer kom jeg ud at tjene hos *Jesper Madsen* som hyrdedreng. Men det gik dårligt. Jeg skulle passe og flytte ca. en snes får og vogte lammene. Endvidere vogte et halvthundrede gæs, og tillige to gange om dagen flytte og vande 12—16 fæhøveder. Jeg måtte op om morgenen klokken 4 og kom sommetider ikke til ro om aftenen før klokken 10, fordi lammene skulle drives hjem, og græsmarken var i den alleryderste ende af marken — lammene måtte ikke være hos fårene om natten for ikke at patte deres moder. Om morgenen skulle fårene malkes. Jeg skulle derfor tidligt om morgenen ud at holde får, mens de malkede. Alt dette var over en 9¹/₂ års drengs kræfter, der var omtrent en fjerdingvej fra gården til græsmarken. Når jeg så blev alt for træt og satte mig ned, faldt jeg undertiden i søvn af mathed. Og når

husbond kom og så mig sove på min post og lam og gæs var i sæden, pryglede han løs på mig uden først at vække mig. Så blev jeg så forstumlet i hovedet i den sommer, at jeg ikke forvandt det i flere år efter. Moder sagde, at året efter, når jeg lå og sov og der blev kaldt på mig, for jeg op og gloede som et forstyrret menneske.

I skolen var jeg ikke en eneste dag den sommer, eller havde fat på en bog. Da der skulle være efterårseksamen i Særslev skole, sendte min husbond mig derhen. Men ingen kendte mig; jeg stod i en krog i skolen og så på de andre børn, til der blev sagt: gå. Jeg gik så hjem til Jesper Madsen med grædende tårer i øjnene for igen at komme i min vante stilling, hvor banden, skældsord og prygl hørte til dagens orden. Men jeg tog alt med en stille tålmodighed og klagede aldrig for mine forældre.

Min søster Sørine tjente den sommer hos lærer *Rahr* i Føllenslev, og deres jordlod stødte op til den græslod, jeg vogtede får på. Så hun blev undertiden vidne til min behandling og fortalte det igen til min moder. Jeg selv troede, at det ikke kunne være anderledes.

I Jesper Madsens hjem gik det ikke bedre. Mand og kone sloges en gang imellem. De havde to pigebørn; den ældste var dengang 16—18 år. Jesper Madsen var stedfader til hende; han var blevet gift med hendes moder som enke efter to tidligere mænd og var således blevet ejer til gården. Den yngste datter var dengang 5—7 år, det var deres fælles barn. Når forældrene sloges, fløj han på at slå steddatteren, og moderen pryglede på den yngste datter, som han var far til. Engang blev ægteparret meget uvenner. Konen stod i køkkenskorstenen og havde en farvekedel over ilden. Manden kommer farende med en spade og vil flække hovedet på hende, men hun snapper farvekedelen fra ilden og giver ham det hele i hovedet. De rendte så efter hinanden ude i gården. Der stod tjenestekarlen, et kraftigt, stærkt, men rolig menneske, og han skilte dem fra hinanden og tog Jesper med ind i sit kammer og holdt på ham, til han blev nogenlunde rolig i sindet. Den karl måtte tit stifte enighed imellem mand og hustru.

Alt gik så i den gamle slanger til vi nåede den 13. oktober. Da

begyndte det med frost og sne, det blev snestorm og stærkt rydevejr, som blev ved at rase en én tur til efter nytår. Fårene blev flere steder begravede i sneen, hvor de var gået i læ ved gærderne. Så slap jeg af den tjeneste og kom hjem til min syge moder.

Julebesøg hos storebroder

Nu måtte jeg for alvor til at læse. Et par dage før jul fik jeg lov at spadsere til Svebølle og besøge min broder Henrik, som var smedsvend hos smed Madsen dér. Der spiste jeg juleaftensnadder og var der en 3—4 dage. Smeden havde sønner på min alder, som jeg legede med. På vejen dertil gik jeg ad Løjtebommen, hvilket var en lang omvej, men det var for ikke at tage fejl af vejen. Da jeg skulle hjem, fulgte min broder mig en nærmere vej, forbi jordhuset igennem Bjergstedskoven til Skovridderboligen ved landevejen. Da han havde sagt mig besked, hvad vej jeg skulle gå, sagde vi farvel til hverandre og gik hver sin vej. Dengang var jeg 10 år gammel. — Den næste gang hen på vinteren jeg igen skulle besøge Henrik, skulle jeg jo prøve den nærmeste vej og gå forbi Skovridergården og ned igennem skoven. Da jeg kommer et godt stykke ned i skoven, bliver der en sti mere end den, jeg gik på, i samme retning, så jeg blev tvivlrådig med hvilken af de to stier jeg skulle vandre og gik uheldigvis den fejle. Da jeg så var gået længe, kommer jeg lige ned mod Skarridsø, men opdager dog et hus i skoven ved søen, som kaldes Skarridsholm. Der fik jeg den besked, at jeg skulle tilbage igen og gå ad den anden sti, som gik til jordhuset. Så fandt jeg den rette sti, og senere har jeg vandret den tur mange gange.

Hjemme, i skole og på murerstilladset

Næste år efter den tjeneste hos Jesper Madsen blev jeg hjemme. Fader frygtede for mit hoved over de mange prygl, jeg havde fået sommeren før, og han sagde, at hvor ondt han skulle døje for at skaffe føder og klæder til os, skulle jeg ikke mere få sådan en tjeneste. Nu skulle jeg læse og gå i skole og vogte gæslinger hjemme den sommer. Næste sommer tog fader mig med på murerarbejde ved Algistrup og ved kirkerne.

Ved kirkerne måtte jeg for det meste arbejde ved ringmuren; når der så blev arbejdet på tårnet, så jeg nådig op til dem — så kunne det nok ske, at jeg kunne få lov til at komme op på stilladset. Engang vi arbejdede ved Føllenslev kirke og havde stillads og stiger på tårnet, skulle fader et ærinde ned til Føllenslev. Jeg var ikke sen med at komme op i tårnet og ud på stigen, som lå op ad taget, så jeg kunne komme op og se over den øverste kam. Når fader kom nede på vejen fra byen skyndte jeg mig ned til mit arbejde for at være på min plads, til han var der.

Skoleminder

Skolen måtte jeg passe punktlig. Jeg blev ved at være tungnemmet. De morgener, jeg skulle i skole, var jeg oppe kl. 4 om morgenen og fasten med min bog op på loftet, hvor jeg læste ufortrødent en god time. Når det så engang kom rigtigt ind i hovedet, blev det for eftertiden. Så sidste skoleår behøvede jeg ikke at læse på lektierne. Regning faldt mig meget nemt. Fader havde fået en brugt regnebog, den som kaldes Cramers Regnebog. Den arbejdede jeg i hjemme tidlig og sildig, når der var lejlighed dertil. Jeg nåede da også at blive nr. 1 i ældste klasse, det sidste år. Min skrivning blev aldrig god, især som skønskrift. Og karakteren for for retskrivning fortjente vi øverst drenge ikke som vi fik den. Læreren oplæste det, vi skulle skrive, efter bog, og når han så var ude, som han ofte var, skiftedes vi til at gå hen på hans bord og tage bogen og notere alle hovedordene og hvad der kunne hjælpe os til at få en god karakter. Jeg var dengang hurtig til at skrive.

Læreren var undertiden længe ude. Engang gik han under skoletiden til Føllenslev, men alle vi skolebørn fik ordre til at skrive tavlerne fulde af skrift. Det varede ikke længe, for vi skrev store bogstaver, og da vi var færdige, blev tiden os for lang. Så gik vi, alle drengene, ned til Rendebækken, der hvor bageriet nu ligger. Det var om foråret og der var meget vand i renden. Vi fulgte langs vandløbet, så vi nåede Langesbro, der hvor nu Sær-slev Mejeri er bygget. Imidlertid var vor hr. lærer kommen hjem, og der var aldrig en dreng i skolen eller til at finde; skolepigerne

Peder Gretham Dandanell som gammel.

måtte ud og lede efter os. Vi kom så endelig hjem til skolen, og læreren stod ved døren med tampen, og hver enkelt blev ledt ind i skolen med tampen. Tilsidst blev han så træt af at prygle os, så de som kom sidst fik ikke meget af tampen.

En anden gang læreren var vel længe ude fra skole, blev jeg og en anden dreng uenige. Og da læreren havde to tampe, tog vi hver sin og pryglede på hverandre med dem, til vi hørte vor lærer var ved døren. Så var vi hurtigt på vor plads, men vi måtte skjule tampene i vore bukser. Senere på dagen skulle vor lærer bruge tampen. Hen ledte alle vegne, men kunne ikke finde nogen af sine tampe, og vi kunne ikke blive af med det sakkels våben, førend ved en lejlighed, hvor han igen var gået ud af skolen.

En gang var en dreng ved navn Peter Kjølsen uheldig ved idet han dypede sin pæn i det blækhus, som stod på lærerens bord, at vælte blækhuset, så indholdet flød overalt. Vi andre fik travlt med at ordne på det, inden læreren igen kom ind i skolen. Da han så kom, blev han meget vred og spurgte, hvem der havde gjort det. Men ingen ville sige, hvem den skyldige var. Så måtte den kære tamp holde forhør og skaffe oplysning. Han begyndte fra nr. 1 af drengene. Jeg og de tre næste gik pinen igennem. Da han begyndte på nr. 4 og han havde fået en tre fire stykker af tampen, jamrede han sig og råbte: Hans Kjølens Peter har væltet blækhuset. Så for han ned til ham, han var en af de nederste drenge og han fik så ordentlig klø. — Læreren havde i den tid den uskik, at når vi skrev, skulle vi gå og dyppe vore penne i blækhuset på hans bord, og derved skete også dette uheld, for da han dypede pennen, gav en anden dreng et stød til hans arm, så han stødte imod blækhuset og væltede det. Vi havde kun det ene blækhus i skolen dengang.

Løvrigt gik skolen ganske godt for mig med undtagelse af gymnastik, der var jeg en ren klodrian. Alt gik nu sin gamle gænge — jeg gik i skole hver anden dags formiddag og med fader på murerarbejde den øvrige tid. Så skete et uheld, da jeg var lidt over tretten år. En dag om formiddagen havde fader lånt en hest hos naboen Peder Nielsen ved Toftensbjerg. Da jeg skulle trække den hen og tøjre den på Peder Nielsens mark med græsjord

lige op til vores lod og står og holder tøjret, vender den bagdelen til mig og slår ud efter mig, så jeg røg langt bort. Den ramte mig med et bagben over det tykke af højre lårben og slog en stor spalte ind i lårbenet — og ingen så det. Jeg var flere timer om at krybe hjem og lå så i kur under læge Dünchel og to—tre må-neder. Måtte en tid gå ved krykke, og senere ved kæp. Det var lige før jeg skulle gå til præsten til konfirmationsforberedelse.

Konfirmation. Fra dagdrøm til murerhåndværk

Jeg blev konfirmeret første søndag efter påske 1834. Jeg fik den dag ny klæder vistnok for første gang, og i foræring et pænt rødternet silketørklæde af min kusine Sine Harsfort i Kalundborg. I den tidligere skoletid, når der skulle være eksamen, lånte vi Rasmus Jensens værkdagstrøje, som jeg nøjedes med at have på den dag. Men jeg blev alligevel nr. 1 både i skolen og på kirkegulvet.

Efter konfirmationen kom jeg til Kastrupgården en månedstid for at være plovkusk, i de dage jeg var der, brændte Algstrup.

Da jeg var konfirmeret, havde jeg fået den idé at ville være skrædder og musiker, endskønt der ikke var tanke af gehør i livet på mig, hverken for sang eller musik. Jeg havde stor lyst til at sy. Jeg syede gammelt tøj til mig selv, bukser, vest og kasketter. Fader bildte mig bestandigt ind, at han ikke kunne få opspurgt nogen mester til mig, som ville tage mig i lære. — Moder var mere åbenhjertig. Hun fortalte mig, at det var faders ønske, at jeg skulle vedblive at være ved murskeem, som han syntes det gik ret godt med — derfor var det at han ingen skræddermester kunne få til mig. Jeg gik villigt ind på forslaget og har heller aldrig fortrudt det. Det blev så min daglige gerning at arbejde hos fader.

Øvelser i regnekunsten

I de åringer fra 1834 til 1840 var min søster Sørine hjemme, og hun ville gerne være med til dans og lystigheder. Men jeg foretrak altid at blive hjemme for i al fritiden at øve mig i tegning og regning. Så blev jeg skældt ud af Rine for både det ene og

andet fæhoved, fordi jeg ikke ville gå med. Fader var sommetider gnaven, fordi hun bestandig ville med til dans. Engang om året måtte jeg gerne med.

Da jeg var fyldt 20 år, var jeg på session første gang. Fader ville ikke gerne undvære mig, så han ønskede ikke, jeg blev soldat. Og min onkel, gæstgiver Thrane, var på den tid lægmand for Kalundborg, og hos ham logerede sessionsherrerne, når der blev holdt session i Kalundborg. Min onkel talte godt for sig, han kunne nok tage mig fri, men han ville helst have mig kasseret for at kunne tage en anden fri for soldat, og da jeg var platfodet blev det taget til grund at blive kasseret for. Jeg måtte alligevel møde 5 år på sessionen, inden jeg blev helt kasseret.

23-årig murermester og familieforsørger

1842 blev fader svagelig og døde den 29. september. Vi byggede den sommer Særslev Fattighus. Fader var vurderingsmand ved bygningsassurancen, som jeg straks i de dage overtog, kun 23 år gammel.

Jeg skulle jo have bevilling på at måtte arbejde som murer, og jeg havde ikke noget svendebrev, og de store i sognerådet ville ikke anbefale min ansøgning. Jeg måtte tage til en mester i Kalundborg og arbejde for ham en fjorten dages tid for at få en attest for min duelighed. Så hjalp det, og jeg fik bevilling til med egne hænder at arbejde på landet.

Moder var svagelig, hun måtte have min yngste søster Henriette hjemme at hjælpe sig, og min yngste broder Jakob var endnu ikke konfirmeret.

Jeg påtog mig således efter faders død at tjene opholdet til os alle. De første dage i oktober måned 1842 begyndte jeg at fuldføre det af fader påbegyndte arbejde: Særslev Fattighus, noget arbejde på Arnakke og nogle bøndersteder. Det samlede forbrug af murermateriale var 16.000 stk. mursten, 25 tdr. kalk, og mit arbejdshjælp var 32 rigsdaler, min nettoindtægt var for sommeren 88 rdl.

I året 1843 byggede vi gårdmand Jens Hansens stuelænge i

Haunsø. Den var først klinet. Så begyndte vi med at slå undervægene ned, nogle få ad gangen, og murede med brændte mursten. og så tog vi fat på overvæggene og blev ved, til vi havde muret det hele med brændte sten. — Et stykke ringmur blev opført ved Sørslev kirke foruden nogle reparationer forskellige steder.

1844

En dag hen på sommeren 1844 kom min broder hjem og talte til moder om, at hun skulle give mig skødet på stedet, da han vidste at vi havde to svogre, som ikke var medgørlige, og hvis moder faldt væk, ville de nok vise sig stridige, så jeg aldrig ville få stedet. Moder var straks villig til at gå med på det forslag. Vi sendte bud efter moders lavværge, lærer Leth — for moder søgte straks efter faders død tilladelse om at sidde i uskiftet bo, hvilket skomager Jens Petersen gjorde alt hvad han kunne for at forhindre. Han søgte både amtmand og universitetskvæstoren, men lige meget hjalp det ham.

Lærer Leth kom også den dag endnu mens min broder Henrik var hjemme, han opskrev så et udkast til en købekontrakt, som kammerråd Lützhøft i Kalundborg ordnede handelen således: Jeg skulle give 500 rdl. for ejendommen, som skulle stå rentefri så længe moder levede, og jeg måtte også afbetale på summen lidt efter lidt til moder, hvis jeg ville. De tvende herrer svogre gjorde igen alt for at hindre handelen, men Lützhøft var en begavet første jurist og sagde, at alt var både retfærdigt og lovligt, så vi intet havde at frygte — han skulle nok ordne det efter bestemmelsen. Han var meget billig, kun 5 rdl. for al hans ulejlighed. Men det blev alligevel til nogle og tredive rigsdaler for papirerne ialt. Da jeg skulle betale, manglede jeg alligevel de ti rdl. og ingen ville låne mig den sum. Tilsidst fik jeg dem dog at låne hos lærer Leth med strengt påbud om at tilbagebetale dem en fastsat dato. Da jeg så nåede denne dato, havde jeg ikke to rdl., men fik dem dog at låne et andet sted og betalte Leth. Min himmelske Gud og Fader hjalp mig altid i alle mine foretagender.

En aften hen på efteråret kom jeg fra en vurderingsforretning

i Asnæs Præstegård. Det var sent på aftenen. På vejen mellem Starreklinde og Egemark, som jeg også skulle passere, var en halv time før jeg kom gående der, gamle læge Dünchel blevet overfaldet og frataget de penge, han havde hos sig. Men jeg mærkede ingen.

Den 25. november 1844 byggede jeg æresport ved Særslev skole for kong Christian VIII, som kom fra Odsherred og rejste til Lerchenborg.

Året 1845 blev jeg opsynsmand hos provst Discher ved kirker og præstegårde i Ods og Skippinge Herreder.

1845

Den 29. oktober havde jeg bryllup med Karen Sofie Jensdatter. — Min kone var en datter af gårdfæster Jens Pedersen i Haunsø, som efter konfirmationen først tjente hos smed S. Sinding i Føllenslev og derefter hos forpagter Vogt på Algistrup, som senere blev forpagter på Kongsdal, hvor min kone fulgte med dem hen og blev et par. Så rejste hun til provst Discher i Føllenslev og blev der, til vi blev gift.

1847

I år 1847 måtte min broder Jacob ud blandt fremmede. Han var konfirmeret 1843 og var efter moders ønske med ved murerprofessionen herhjemme. Men han lavede tvende partier i hjemmet ved at bagtale min kone til moder og dernæst dem til mig, både min kone og min moder, og begge førte klagemål over hinanden. Jacob var kun ude hos fremmede et årstid; så fik han tæresyge, og vi tog ham hjem og plejede ham efter bedste evne. Han gik og tæredes rent hen i to-tre år indtil han døde i 1850.

Efter den tid var der et godt forhold imellem moder og min kone. Moder var efter den tid altid glad og tilfreds med vores hjem og var meget omhyggelig og kærlig mod vore børn og os.

1848

Året 1848 blev Særslev kirkegårdsport og låge flyttet fra nord til vest og andre reparationer. — Treårskrigen begyndte i sommer.

— Den sommer byggede vi herhjemme et fag til venstre gavl af stuehuset og lavede ny stue og gæstekammer.

1849

Året 1849 kun reparationsarbejde på flere steder. — I dette år søgte jeg det Kongelige Cancelli om tilladelse til at lave bliktøj, som også blev bevilget. Årsagen til at jeg måtte søge den tilladelse var, at kobbersmeden i Kalundborg ville mig til livs. Det havde min fætter O. M. Thrane hørt lidt om. Han advarede mig om det, og en tid derefter havde jeg bevillingen i orden. Noget senere bestemte kobbersmeden en dag at tage ud for at konfiskere alt, hvad jeg havde i behold af bliktøj og materiale. Men da de skulle havde en fuldmagt fra herredskontoret, eller rettere en fuldmægtig til at følge med dem ud til mig for at konfiskere, så viste herredfogden min tilladelse, og de måtte marchere slukørede hjem.

— — —

For de følgende år har Dandanell kun nogle kortere notater i dagbogen om sine murerarbejder på egnen. Disse notater er kun af meget lokal interesse. Vi standser ved en lidt længere optegnelse fra 1858:

1858

Året 1858 da Søndre Jernløse skole var under arbejde, havde jeg mange dejlige spadsereture. Jeg spadserede i almindelighed hjemmefra kl. 2 om natten. Når så solen stod op kl. 4—5, var det så fredfyldt at se dugdråberne, som hang på den øverste spids af sædspirerne — og græsset glinsede i solens stråler. Jeg var for det meste ene vandrør, men det har frydet mig i hjertet at se vor kære himmelske Faders store værk. Tilbageturene foregik også om natten.

Lidt uheld havde vi dog ved den skole. Vi stod tre mand en dag og murede på gesimsen til venstre side af stuehuset. Da gik stilladset itu på hele siden ad en gang med en svær alarm. Der var meget oplæg af mursten og kalk, og noget tømmer og brædder var lagt op for at gøre stilladset noget højere, derfor var vægten blevet for svær for rigbrædderne. Ved nedstyrtningen blev alle tre murere kastet langt ud fra pladsen, flere alen, og lå hver med

sin murske i hånden og skævede til hevrandre. Men ingen af os var kommet det ringeste til skade. Vi måtte så til at lave stillads påny.

Der havde også vor himmelske Fader rakt os en hjælpende hånd.

Det uheldige blev til sidst, at entreprenøren havde optaget de fleste penge, så der blev ikke meget til mig, og rigtig opgjort det regnskab fik vi aldrig.

1860

Året 1860: Sørslev kirketårns søndre side: yderste del af muren nedbrudt og ommuret og nyt tagværk på søndre side af tårnet.

Ved nedtagelsen af tårnmuren og afstivningerne af tagværket var flere vanskeligheder. En dag jeg stod oppe på brandstigen og pillede ud på kampestenene, falder der en tre—fire store kampesten ned over mig og faldt tæt omkring mig uden at ramme mig, der atter så, at Herren bevarede mig. Jeg kom godt over dette farefulde arbejde.

1862

Sommeren 1862 havde jeg nogle anstrengende ture. Der var stor sygdom hos os i hjemmet, især i den tid vi arbejdede på Lindholtsgården. Jeg gik hjem fra gården hveranden aften efter fyraften og kunne så være hjemme kl. 10—11. Så sad jeg ofte hos de syge i nogle timer. Kl. 3 nat begav jeg mig så igen på vandring til Lindholtsgården og var der til arbejdstid.

Den sommer blev jeg ved kirkesynet i Nykøbing hårdt angrebet af mavesmerter. Jeg gik på apoteket i byen og fik noget medicin, som standsede smerterne foreløbigt. Det varede et par dage, inden vi kom hjem fra Odsherred. Da jeg nåede hjem, blev jeg alvorlig syg — det blev dengang til skørbug, og siden har jeg aldrig været rigtig rask i min mave.

1864

Året 1864 byggede vi Vallekilde Præstegårds nordre og østre længer. De to længer til præstegården var omblæste ved orkanen

den 23. december 1863. Dette var i krigsåret, hvor mandskabet var indkaldt til krigstjeneste, så det var meget vanskeligt at få tilstrækkeligt med folk til arbejdets udførelse.

Jens Jensen, Svinninge (for hvem Dandanell byggede gård i 1864) var noget hidsig i sindet og vanskelig at omgås. Han havde tre unge knægte i 16—18 års alderen, som han skældte og kaldte, og undertiden pryglede han dem. En dag kom han til mig, efter at vi havde muret skillerum i stuehuset, og sagde, at der var en del af skillerummene skæve. Jag bad ham vise mig de skæve; han begyndte så at udpege på flere steder. Jeg greb en hakke, der stod i bygningen, og slog ned af de mure, som han havde peget på, så murstenene fløj om ørene på ham. Til sidste blev han helt rasende og begyndte at huje og råbe, at gården var hans og han ville ikke have den slået ned igen. Han løb helt ud i marken og råbte og støjede. Om aftenen skulle jeg hjem og kom igen et par dage. Jeg sagde til ham at jeg tog hjem. Vi blev nu igen så gode venner at han ville køre mig noget på vej. — Efter den tid var det almindeligt, når manden begyndte at skælde og skabe sig med folkene, at håndværkerne sagde: »Dandanell, tag til hakken!«

En dag vi stod og murede på gavlen, holdt han et skrækkeligt spetakkel. Da han kom i nærheden af hvor vi arbejdede, siger en af håndlangerne til ham: »Jens Jensen, det bliver vist et græsseligt vejr i dag«. »Hvorfor tror du det«, svarede han. »Jo, for jeg har hørt af Henrik Rasmussens æsel i Gudmanstrup har brølet så stærkt i dag?«.

Manden og konen tog sig også imellem indbyrdes en gemytlig tur, ikke alene med munden men også med næverne.

1866

Året 1866 byggede vi Bregninge Præstegård, Villekilde Højskole m. fl. st. Carl Theodor blev født den 9. november. (Denne søn overtog senere faderens forretning).

Den sommer havde jeg flere anstrengende fodture. En dag lige i middagstiden i stærk solvarme spadserede jeg fra Bregninge Præstegård til Vindekilde Godskontor for at ordne nogen kalk og musten, og derfra til Vallekilde Højskole. Da jeg nåede dertil,

var jeg så træt, at jeg måtte hos en husmand lægge mig i hans lo i noget hø.

Bregninge præst, hr. Funder, var hele tiden meget opmærksom imod mig. Han gav os fuld rådighed over enkesædet til at bo i hele byggetiden, og jeg fik frokost, middagsspise og kaffe ved deres eget bord i al den tid, vi arbejdede ved præstegårdsbygningerne, så alt gik så hyggeligt og godt. Der var kun een gang en lille ulempe, nemlig da provsten var der for at syne grunden og bygningsmaterialerne. Da udtalte den ene synsmand, murer S. Riis, at den grund turde han ikke tage gyldig. Provsten blev betænkelig, men pastor Funder lo af det, da han vidste det var af ondskab, fordi Riis ikke selv blev betroet arbejdet. Der blev så ikke noget syn den dag, og murer Kybke på Viskinge Mark blev udnævnt til at være med til at tage synene over byggeforetagender ved Bregninge Præstegård under opførelsen. Han erklærede alt for solidt og godt.

Vi blev lidt senere færdig med højskolen i Vallekilde end jeg havde lovet. Forstanderen, herr Trier, vrøvlede en del frem og tilbage og fradrog mig noget af betalingen, fordi han ikke havde alt i orden til den bestemte tid. Og så var han vred, fordi vi ikke ville dele de grundtvigianske anskuelser med ham, og så hørte han meget på sladder, som der jo var nogle der havde fordel af at fortælle ham.

1867

Faubokro brændte tidligt om foråret 1867. Jeg overtog ledelsen af hele arbejdet. Vi skulle først have nedtaget de grundmure, som var blevet stående efter branden. Jeg var beskæftiget med at istandgøre til beboelse i østre længe. Hansen og Peter var ved og bryde den høje venstre gavlned og stod og underhuggede muren. Som jeg står og arbejder i østre længe, kommer der pludselig noget igennem mig, som siger: »Skynd dig at gå«. Jeg lagde alt fra mig og gik hen over gården til det sted, hvor de arbejdede med at undehugge muren. Det første øjeblik, jeg så op til gavlen, ser jeg, at den begyndte at hælde til den side, hvor de stod og arbejdede. Jeg råbte af al kraft, at de skulle løbe væk fra gavlen. Hansen

løb til siden, men Peter løb ligeud og nåede så langt, at det øverste af muren faldt lige ved hans ben. Det var vor himmelske Gud og Fader, der sendte mig derhen som et redskab til at frelse deres liv. Gavlen ville rent havde knust dem, det var en 1½ sten tyk grundmur» Der stod ellers et par mennesker lidt fra gavlen og så til, men de havde alligevel ikke lagt mærke til, at den var begyndt at hælde.

Alt dette arbejde og en del materiale, som jeg havde betalt, havde jeg nær slet ikke fået noget for. Kjølserne solgte hele ejendommen og rejste til Sverige. Der måtte jeg så lægge sag an imod ham og fik ad to gange 400 kr. og et revers på 338 kr., som han skulle betale, så snart han kunne. Den sum nåede jeg aldrig at få. Han døde nemlig meget fattig.

1868

Moder døde den 29. oktober 1868 stille og roligt i Jesu navn, efter at pastor Magnussen havde meddelt hende den Hellige Nadvers Sakramente.

Da moder var begravet, var alle arvingerne til stede. Vi delte så hendes efterladte ejendom. Vi lagde det i 5 parter, og en af arvingerne gik ind i den anden stue, og så pegede vi på en part og spurgte ham i den anden stue, hvem der skulle have den part. Så opgav han et af vore navne. Således blev vi ved, til vi var færdige. Dernæst kom de 500 rdl. til deling, den købesum, jeg i 1844 var gået ind på at give for stedet. Men da forlangte min broder Henrik at ville have dobbelt part imod søstrene — det jeg gav afkald på. De blev delt i seks parter, Henrik fik tvende parter, 167 rdl. — — — Det ordnede vi i al enighed. Jeg havde i forvejen fra øvrigheden tilladelse imod at vi betalte 2 procent til kongens kasse af den samlede værdi.

Savnet af moder blev stor for os, især for vore børn. Hun var kærlig og elsket af os alle.

1871

1871 den 13. december om aftenen kl. ca. 8—9 om aftenen bliver min kone meget syg og siger så: »I Jesu navn!«, hvorefter hun

ganske taber bevidstheden. Vi lagde hende i seng og hentede straks læge Harpøth. Han sagde, at det var en svulst på hjernen hun led af. Hun døde så 18 timer derefter uden at komme mere til bevidsthed. Læge Harpøth var tre gange hos hende de 18 timer. Han trøstede mig med, at døden var det bedste, da hun aldrig mere havde fået forstanden igen.

Hun var en kærlig hustru og en øm moder. Hun kom mange aftener, somme tider meget sildig, for at møde mig, når hun ventede mig hjem fra mine mange længere arbejds- eller forretningsture.

Pastor Koch var ikke hjemme, den dag min kone døde, men kom hjem dagen efter. Da han hørte om dødsfaldet, tog han blot rejsetøjet af og gik med det samme ned til os for at trøste os. Han var på den tid ene præst, provst Swane var rejst til Viborg. Pastor Koch holdt talen i kirken og forrettede jordpåkastelsen. Talen fik jeg bagefter skriftligt og lod den trykke.

Marie kom så hjem fra Dyrslæge Niensens for at forestå vores husholdning.

1873

Jeg var i december måned 1873 nogle dage i Kærby hos min broder for at efterse taget på hans smedje med understrygning. Jeg gik af Vejlevejen derud. Da jeg passerede over Torpemarker i en dal (det var noget før dag), var der noget afsides fra vejen, som jamrede og klagede sig med en underlig lyd. Men jeg gik uforsagt min tur. Da jeg var færdig med arbejdet og skulle hjem, blev det også nat og meget mørkt. Jeg fulgte da landevejen. Jeg nåede til Rumperup Bakker, dér hvor nu halvmilepælen står. Der var dengang ingen bygninger ved vejen deromkring. Da jeg kom på den første bakke, kan jeg skimte imod luften, at en kommer på den anden bakke. Men da jeg ingen møder, blev jeg stående og lyttede og hører så en gå ude på marken noget fra vejen og komme til syne på den bakke, jeg kom fra. Han har undgået at komme mig i møde.

Vi havde på den tid nogle år, hvor man ikke altid var sikker på at kunne passere ved nattetid for landevejsrøvere, endskønt jeg aldrig er blevet overfaldet.

Da jeg den aften nåede den vej, der gik til Føllenslev, gik jeg ad den. Ved skellet mellem Rumperup og Føllenslev marker kom jeg til at se et stykke foran mig to mænd stå på vejen lidt fra hinanden, således at jeg ikke kunne undgå at skulle passere midt imellem dem. Det begyndte at ængste mig at skulle gå imellem dem, og til sidst rejste hårene sig på mit hoved. Men jeg måtte og skulle frem og gå imellem dem. Til sidst gik det ganske småt. Da jeg så kom de to mænd ganske nær og ville sige godaften, var det to ledstolper, der så sådan ud for mig. Jeg skammede mig over min svaghed, for jeg har aldrig været bange og var derfor også glad for at få det opdaget. På mine vandringer om natten fulgte min himmelske Gud og Frelser med mig.

1880

Den 6. januar 1880 havde lærer Leth 50 års jubilæum som lærer i Særslev skole. Jeg måtte tage mere del i ordningen. Et festmåltid blev holdt på Faurbogård. Jeg måtte rejse til København og købe for de indsamlede penge et sølvkaffeservice og for Særslev piger et stort olietryksbillede m. m. Min del i gildet for mig og pigebørnene var ca. 50 kr.

1881

Haunsø skole efter lynnedslaget 1881. Lynnedslaget i Haunsø skole var den 24. august. Det gik ned igennem skorstenen, som blev splindret og gik igennem skolestuen og igennem en rude, hvor strålen havde dannet et hul i ruden.

1886

Den 1. september 1886 blev Carl Theodors skøde ordnet på ejendommen til en købesum af 8870 kroner med aftægt iberegnet. Jeg forbeholdt mig brugsret over ejendommen foreløbig.

1888

Fra den 14. april til den 20. marts 1888 var jeg syg af nyregrus. Jeg blev så pludselig angrebet af store smerter, at der måtte

hentes læge om natten. Carl var i de dage i København, og jeg måtte næsten krybe hen til Marie Carlsens dør og råbe hende op. Hun blev ret forstumlet i det og vidste ikke, hvad hun skulle gribe til, men der var nogle dage før kommet en murer fra Tølløse, Chr. Nielsen, som lå nede i kammeret, ham fik Marie kaldt op og fik ham til at køre efter lægen. Imidlertid var vores vogn hos maler Nielsen, så han måtte trække med hesten op til malerens og kalde ham op. Der fik han så malerens egen vogn og kørte op til læge Harpøth og fik kaldt dem op. Men læge Harpøth var syg og Chr. Nielsen blev vist til Svinninge efter læge Hallas. Chr. Nielsen var slet ikke kendt her på egnen og det var oven i købet ved nattetider. Han fandt alligevel læge Hallas og kom med ham. Lægen undersøgte mig og skrev en recept, og inden han blev kørt hjem og vi fik medicinen, var det blevet dag. Medicinen gjorde hurtigt god virkning, så vi nøjedes med at have læge den ene gang.

1892

Den 29. september 1892 havde Carl og Katrine bryllup, og jeg havde samtidig 50 års jubilæum både som murer og vurderingsmand ved Den almindelige Brandforsikring for Landbygningerne og blev i den anledning benådet med dannebrogskorset. Det var også min fødselsdag samme dag, så det var en meget højtidelig dag. Alt familie, både fra Katrines og Carls side var til stede. Den 21. oktober kom etatsråden og etatsrådinden fra Algstrup og påhængte mig dannebrogskorset. Bryllupsdagen havde vi bestilt en fotograf, som aftog os alle, børn og ægtefæller og mig tilligemed min kones billede, som børnene til den dag havde foræret mig. Om det så var lille Vagger, så var han med. Den 9. oktober fik vi alle billederne, de kostede 51,20 kr. uden rammer.

1892

På side 76 i optegnelserne har den gamle murermester en liste over de »husmødre og husholdersker« der har været i hjemmet siden hans fødsel i 1819 og til 1892. Den sidste på listen er hans svigerdatter, sønnen Carl Theodor Dandanells hustru, Ane Cathri-

ne Larsen fra Snostrup. Der står, at hun var husholderske fra 1.-11 1889 og til 29.9. 1892, »da overtog hun husmoderpladsen«.

Dette notat stammer sands. fra o. 1892. Men senere har den gamle mand føjet til med rystende hånd — skriften bærer tydelig præg af, at han er blevet ældre:

»— og blev for mig en kærlig og omhyggelig plejerinde i min høje alderdom.

Gud og Frelseren lønne hende derfor i tid og evighed. Guds nåde og fred være med eder alle«.

1901—1906

På side 77 i optegnelserne begynder en oversigtsmæssig »fortegnelse over mærkedage angående mig selv og de vigtigste tildragelser optegnet 1901«. Denne fortegnelse har den gamle murermester imidlertid fortsat indtil 1906. Dette års optegnelser er bogens sidste. Det ses tydeligt af skriften, at det nu er en gammel mand, der fører pennen, linjerne går skæve og skriften er blevet større og mere usikker, men den er stadig letlæselig. Den gamle håndværker og familiefader har holdt af at stille forskellige talforhold op i hans tilbageskuen over sit virksomme liv. Man genkender i dette noget fra hans skoletid, hvor han fortalte om, at det var tallene, der morede ham mest. Ifølge kirkebogen for Sørslev Sogn døde »Peder Gretham Dandanell« den 17. februar 1912 i Sørslev sogn som enkemand og fhv. murermester. Han var da 92 år gammel.

Vi vil slutte uddragene af hans optegnelser med nogle af de korte notitser fra bogen sidste år:

1902 den 29. september: I morges blev jeg kl. 4, — 83 år.

996 måneder, 4.316 uger, 30.315 dage med 20 skuddage iberegnet, 727.560 timer, 43.653.600 minutter, 2.619.216.000 sekunder.

Har 8 levende gifte børn — 2 døde. Har 33 børnebørn — 7 døde. Har 2 børnebørnsbørn.

Af 9 brødre og søster er kun 1 ilive, 3 brødre og 5 søstre døde. Pyntet Føllenslev og Sørslev kirker til julen fra 1869 i 33 år.

Født 1819 og begyndte murerhåndværket 1831, nu i 71 år. For egen regning i 1842, nu i 60 år. — — — Jeg var barn og ungkarl i 26 år til 1854, gift i 26 år til 1871, og nu enke i 31 år.

1903 den 15. januar: Koncert og lurer i Sørslev Kirke.

De første dage af marts (1903) fik jeg sårrosen og blev tunghør, hvilket varede til første maj. Hørte kirkeklokkerne første gang 1.5. Jeg var ikke i kirke fra 2.11-02 til den 17. maj-03.

(1903 — senere tilføjelese):

Større udgifter i årets løb fra 1842 til 1903 i 61 år: 38.581 (?)
Brugt: 5.412.100 stk. mursten, 7.513 tdr. kalk.

Samlede summer penge: 282,057 kr. Arbejds løn: 133.417 kr.
Folkeløn 73.755 kr. Netto 60.055 kr.

I 61 år drukket 22 tdr. og 4 potter brændevin, ca. 1 pot om ugen eller ialt 3.176 potter — har været 4 små snapse om dagen.

Nu siger jeg Amen i Jesu navn.

1906

25.12.: juletræ 22 årgange. Slutning.

31.12. om morgenen kl. 4: var min alder 87 23/365 år, 31.868 dage, 2.753.395.200 sekunder.

AMEN I JESU NAVN

Vedtægter

for

Historisk Samfund for Holbæk Amt

§ 1.

Samfundets formål er at vække og nære den historiske interesse i Holbæk Amt bl. a. ved udgivelsen af en årbog og ved afholdelse af foredrag om historiske emner samt ekskursioner til historiske steder.

§ 2.

Samfundet ledes af en styrelse på 7 til 9 medlemmer. Styrelsesmedlemmerne skal være bosiddende i Holbæk Amt. Hvert år afgår 2 til 3 medlemmer af styrelsen på skift, således at hvert styrelsesmedlem er på valg hvert 3. år. Styrelsen vælger selv sin formand, næstformand og sekretær. Sekretæren varetager tillige kassehvervet. Styrelsen er bemyndiget til at udbetale et årligt vederlag for regnskabsføringen.

§ 3.

Årbogen udsendes inden den 15. marts. Samtidig med udsendelsen opkræves årskontingentet.

§ 4.

Regnskabsåret er kalenderåret. Regnskabet revideres af revisorer.

§ 5.

Den årlige generalforsamling, der indkaldes med mindst 8 dages varsel, afholdes inden udgangen af april måned. På generalforsamlingen fremlægges det reviderede regnskab til godkendelse. Generalforsamlingen vælger styrelsesmedlemmer og revisorer. Valg sker ved almindelig stemmeflerhed. Såfremt ønske herom fremsættes sker valgene ved skriftlig afstemning.

Generalforsamlingen fastsætter efter indstilling fra styrelsen størrelsen af årskontingentet.

Eventuelle forslag fra medlemmer om emner til behandling på generalforsamlingen må skriftlig være styrelsen i hænde senest 3 dage før generalforsamlingens afholdelse.

§ 6

I tilslutning til den årlige generalforsamling bør vi så vidt muligt søges afholdt et offentligt møde med foredrag.

§ 7.

Styrelsen er bemyndiget til at vælge repræsentanter indenfor amtets forskellige områder til at varetage samfundets arv.

§ 8.

Ændringsforslag til de gældende vedtægter forelægges generalforsamlingen. Til vedtagelse af sådanne ændringer kræves mindst 2/3 af de mødende stemmer herfor.

Vedtaget på generalforsamlingen
den 8. april 1968.

O. Bruun Jørgensen
J. Estrup
J. L. Østergaard Christensen

K. G. Kaaber
S. Ruud Petersen
Uffe Grosen
Bent G. Calov

Historisk Samfunds styrelse

Godsejer, kammerherre *J. Estrup*, Kongsdal, formand, fhv. forstander *Uffe Grosen*, Vallekilde, landinspektør *S. Ruud-Petersen*, Nykøbing, sognepræst *O. Bruun Jørgensen*, Undløse, sparekassedirektør *K. G. Kaaber*, Holbæk, museumsinspektør, cand. mag. *J. L. Østergaard Christensen*, Holbæk, bankfuldmægtig *Bent G. Calov*, Kalundborg, sognepræst *Ole Zwergius*, Kundby, og rektor *J. H. Monrad*, Høng.

Redaktør: Sognepræst O. Bruun Jørgensen, Undløse pr. Tølløse, telf. Undløse 130.

Ekspedition: underdirektør S. Vind, Holbæk Amts Sparekasse, Postgården, Holbæk, telf. (03) 43 15 15 lokal 51. Postkonto 52607.

Sammendrag af Historisk Samfunds regnskab 1968

DRIFTSREGNSKAB:

Indtægt:

Tilskud:

Staten	kr. 1.600,00
Amtsråd og kommuner	“ 1.230,00
Pengeinstitutter	“ 400,00
	<hr/>
	kr. 3.230,00
Kontingenter incl. porto	“ 9.179,20
Salg fra lager	” 210,75
Renteindtægter	“ 5,15
Andre indtægter	“ 950,00
	<hr/>
	kr. 13.575,10

Udgift:

Årbogens fremstilling:

Trykningsudgifter	kr. 7.081,53
Årbogens udsendelse	“ 1.865,20
Møder og udflugter	“ 532,30
Tryksager og porto	“ 89,10
Diverse	“ 844,90
	<hr/>
	kr. 10.413,03
Overskud	kr. 3.162,07
	<hr/>
	kr. 13.575,10

STATUS pr. 31. dec. 1968

Aktiver:

Indestående i sparekasser og på postgiro	kr. 368,35
Lagerbeholdning	“ 1,00
Negativ formue	“ 282,21
	<hr/>
	kr. 651,56

Passiver:

Kassekredit i Holbæk Amts Sparekasse	kr. 651,56
	<hr/>
	kr. 651,56

Holbæk, den 14. april 1969

K. G. Kaaber

Historisk Samfund 1968

Årsmødet afholdtes den 8. april 1968 på Hotel Strandparken i Holbæk.

Formanden stillede forslag om kontingentforhøjelse fra kr. 15,- til kr. 20,-. Styrelsen gik ind for dette forslag og generalforsamlingen tiltrådte styrelsens indstilling.

På valg til styrelsen var landinspektør S. Rud-Petersen, Nykøbing Sj. og formanden, kammerherre J. Estrup, Kongsdal pr. Mørkøv. De pågældende genvalgte. Revisorerne skoleinspektør Nysted Christophersen og sparekasserevisor Eik Jensen genvalgte. Efter generalforsamlingen holdt inspektør ved Nationalmuseet Knud E. Krogh foredrag: Vikingerne i Grønland. Årets sommerudflugt gik til Roskilde med besøg i Vikingeskibsmuseet og i Sct. Ibs kirke.

Formanden forelagde forslag til nye vedtægter, der i det væsentlige kun indeholdt a'jourføringer og redaktionelle ændringer. Vedtægterne blev enstemmigt vedtaget på generalforsamlingen.

Publikationer til salg

De anførte priser gælder kun for Historisk Samfunds medlemmer og
subskribenter.

Årbøger (»Fra Holbæk Amt«):

Årgangene 1907—08—10—11—12—19—22—23—24—25—26 samt
1927 til 1969 inkl. à kr. 15,00

Andre publikationer:

H. V. Clausen: Fra Holbæk Amt, topografisk-historiske Skildringer, II udgave, 1.—6. hefte 40,00
J. S. Møller: Fester og Højtider bind I—IV, rigt ill., 1055 s..... 50,00
Otto Smith: En dansk Købstadshavns Historie (Holbæk) 130 s..... 10,00
Poul Hansen: Lammefjorden, 96 s. ill. 10,00
J. P. Jensen: Holbæk Amts Valgkreds og deres valgte Mænd 1848—1918 I (Ruds Vedby og Svinningekredsene), 236 s..... 5,00
Johs. C. Jessen: Løve Herreds Skolehistorie indtil ca. 1850, 120 s. 5,00

Bøgerne fås ved henvendelse til underdirektør S. Vind,
Holbæk Amts Sparekasse, Holbæk.